

บทที่ 2

การรับรองและคุ้มครองสิทธิการได้มาซึ่งสัญชาติของบุคคลในระบบกฎหมายไทย

2.1 ความเป็นมาของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทย

กฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยคือกฎหมายที่บัญญัติถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการได้และเสียสัญชาติไทย ซึ่งแต่เดิมก่อน พ.ศ.2454 ประเทศไทยไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ขึ้นอยู่กับความผูกพันระหว่างบุคคลกับรัฐโดยคำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา ความรัก หรือความผูกพันของบุคคลต่อประเทศไทยตามมูลนิติธรรมประเพณี¹ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2454 จึงได้เริ่มมีการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรว่าด้วยสัญชาติไทย และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน เพื่อให้เห็นลำดับความเป็นมาของกฎหมายลายลักษณ์อักษรว่าด้วยสัญชาติไทยจึงแยกการศึกษาเป็น 3 ระยะ

ระยะแรก เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2454(ร.ศ.130) ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแปลงชาติหรือกฎหมายแปลงชาติ ร.ศ. 130 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของคนต่างด้าวที่ต้องการแปลงสัญชาติเดิมของตนเป็นสัญชาติไทย กฎหมายฉบับนี้นับว่าเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรว่าด้วยสัญชาติไทยฉบับแรก ต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยขึ้นอีกฉบับหนึ่งคือพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2456 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2456 บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทยในกรณีอื่นนอกจากการแปลงสัญชาติและหลักเกณฑ์การเสียสัญชาติไทย กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวตราขึ้นในสมัยรัชการที่ 6 โดยมีเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย เหตุผลในการบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวน่าจะเป็นผลมาจากการปรับปรุงและพัฒนาประเทศด้านต่างๆในสมัยรัชกาลที่ 5 มีความต้องการแรงงานด้านต่างๆมากขึ้น เพราะมีการล้มเลิกระบบทาส ทำให้มีคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานชาวจีนซึ่งต่อมาได้มีการสมรสกับคนไทยเกิดลูกหลานชาวจีนมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยน่าจะเริ่มรับแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสมัยใหม่(Modern State) จากประเทศตะวันตกซึ่งมีการติดต่อค้าขายกันในช่วงนั้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวกำหนดองค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่ว่าต้องมีอำนาจอธิปไตยเหนือ

¹ ชุมพร ปัจจุสานนท์, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เล่ม 1 สัญชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน, 2549), น.54-55.

ดินแดน มีอาณาเขตดินแดนที่แน่นอน และมีพลเมืองของรัฐนั้น จึงทำให้ต้องมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการได้และเสียสัญชาติไทยให้เกิดความชัดเจนขึ้นระหว่างคนชาติกับคนต่างด้าว²

ระยะที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ.2479 ที่มีแนวคิดที่จะปรับปรุงและรวมกฎหมายว่าด้วยสัญชาติสองฉบับแรกให้เป็นฉบับเดียวกันและยกเลิกกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว จนกระทั่งสำเร็จลงด้วยการตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2495 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2495 ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี เนื้อหาของกฎหมายฉบับนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ผู้รักษาการณตามกฎหมายเปลี่ยนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยกฎหมายว่าด้วยสัญชาติฉบับต่อมาจนถึงปัจจุบันก็บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการณตามกฎหมาย และมีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการถอนสัญชาติไทยในหมวดการเสียสัญชาติไทยขึ้นเป็นครั้งแรกในมาตรา 16 ทวิ ระบุว่า “บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรแต่บิดาเป็นคนต่างด้าวนั้น ถ้าได้รับใบสำคัญประจำตัวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าวแล้ว ให้ขาดจากสัญชาติไทย ไม่ว่าจะได้รับใบสำคัญประจำตัวก่อนหรือหลังวันพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ” ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวอีก 3 ครั้ง

ครั้งแรกโดยการตราพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่2) พ.ศ.2496

ครั้งที่สองตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2499

ครั้งที่สามโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่4) พ.ศ. 2503 ในการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สามอยู่ในช่วงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเนื้อหาสำคัญที่เพิ่มเติมคือการกำหนดการกระทำของบุคคลบางจำพวกซึ่งอาจถูกถอนสัญชาติไทยเพิ่มมากขึ้นเพื่อความมั่นคงของชาติหรือประโยชน์แห่งรัฐ ได้แก่ กรณีหญิงต่างด้าวซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการสมรส และกรณีผู้ได้สัญชาติไทยโดยการเกิดในราชอาณาจักรไทย เมื่อผู้นั้นมีบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือมีมารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และ(1) บิดาหรือมารดาเป็นผู้ได้รับความผ่อนผันให้พักอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย (2) บิดาหรือมารดาผู้นั้นเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ (3) บิดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็นผู้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ทั้งยังได้เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์เดิมซึ่งกำหนดให้หญิงต่างด้าวซึ่งสมรสกับชายสัญชาติไทยได้สัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ ไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาเพื่อได้รับอนุมัติเสียก่อน เป็นหลักเกณฑ์ใหม่คือหญิง

² เฟื่องอ้าง, น. 55.

ต่างด้าวในกรณีดังกล่าวจะไม่ได้สัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ แต่จะได้สัญชาติไทยต่อเมื่อมีการยื่นคำขอและได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ถูกใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยเหตุผลที่ว่ารัฐบาลเกรงว่าจะมีการใช้หญิงต่างด้าวมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการจารกรรมและวินาศกรรม หรือกระทำการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ เหตุผลข้อนี้จะแตกต่างจากหลักสากลซึ่งประเทศทางตะวันตกใช้กล่าวอ้างในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคือเหตุผลในการแก้ไขตามหลักสากลก็เพื่อให้อิสระหญิงในการตัดสินใจเลือกสัญชาติโดยคำนึงถึงหลักความเท่าเทียมกันทางเพศ ซึ่งแต่เดิมคำนึงถึงแต่หลักความเป็นเอกภาพของครอบครัวว่าควรมีสัญชาติเดียวกันและให้นำน้ำหนักความสำคัญของสามีมากกว่าภรรยา โดยถือว่าสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว

ระยะที่สาม ได้มีการยกเลิกกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยในระยะที่สองทั้งหมด โดยได้ตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 บังคับใช้เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2508 ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยกฎหมายฉบับนี้ใช้อยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีการแก้ไขเพิ่มเติม 4 ครั้ง

ครั้งแรกแก้ไขโดยการออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 บังคับใช้เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี มีเนื้อหาอันหลังไปถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวกซึ่งมีบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น(1)ผู้ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ทั้งยังเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทยของบุตรหลานบุคคลจำพวกดังกล่าว โดยอ้างเหตุเพื่อความมั่นคงของชาติ เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยประสบปัญหาจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และปัญหาชาวเวียดนามอพยพ ซึ่งถือว่าประเทศเวียดนามเป็นภัยคุกคาม จึงต้องการควบคุมบุคคลเชื้อสายเวียดนามอพยพมาไม่ให้ได้สัญชาติไทย³ โดยอ้างเหตุว่าบุคคลจำพวกดังกล่าวไม่จงรักภักดีต่อประเทศไทย เพื่อป้องกันและรักษาความมั่นคงแห่งชาติสมควรไม่ให้บุคคลดังกล่าวมีหรือได้สัญชาติไทยอีกต่อไปไว้ในประกาศฉบับดังกล่าว ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เป็นจุดเริ่มของปัญหาที่จะมีการศึกษาวิเคราะห์กันต่อไปในงานเขียนชิ้นนี้

³ วิษย์ จีระแพทย์, สิทธิของคนเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายที่ได้สัญชาติไทย, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.70-71.

ครั้งที่สองแก้ไขโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535 โดยยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฯ แต่คงหลักการตามประกาศของคณะปฏิวัติฯ แต่กั้นบุคคลสายเลือดไทยมิให้ต้องถูกถอนสัญชาติ และเพิ่มเติมการจำกัดและตัดสิทธิบุตรคนต่างด้าวที่บิดาหรือมารดามีลักษณะต้องห้ามให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น โดยรวมบุคคลที่มีบิดาตามความเป็นจริงที่มีลักษณะการอยู่ พักอาศัย หรือเข้าเมืองต้องห้ามไว้ด้วย และให้มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับกับบุคคลที่เกิดก่อนพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต ซึ่งแต่เดิมได้ให้ความสำคัญแก่หลักสืบสายโลหิตของบิดามากกว่ามารดา กฎหมายฉบับนี้แก้ไขโดยให้ความสำคัญแก่สายโลหิตของบิดาและมารดาเท่าเทียมกันในการที่จะได้สัญชาติไทย ทำให้ไม่มีข้อจำกัดในการได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต

ครั้งที่สามโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2535 ในการแก้ไขครั้งที่สองและครั้งที่สามแก้ไขในสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

ครั้งที่สี่โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ในสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 โดยมีการแก้ไขเนื้อหาที่น่าสนใจในสองเรื่อง

เรื่องแรก เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 7 ทวิ วรรคสองและวรรคสามดังนี้

“ในกรณี que เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งจะอยู่ในราชอาณาจักรไทยในฐานะใด ภายใต้เงื่อนไขใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง”

ตามวรรคสองเป็นการเพิ่มเติมอำนาจรัฐมนตรีสั่งให้บุคคลซึ่งไม่ได้สัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเข้าเมืองมาในลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง ได้สัญชาติได้เป็นการทั่วไปด้วย ซึ่งเดิมมีอำนาจสั่งเฉพาะราย

สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมในวรรคสามเนื่องจากมีข้อวิจารณ์ว่าเนื้อความเดิมเป็นการสันนิษฐานเด็ดขาดว่าบุคคลอยู่ในฐานะที่กระทำความผิดอาญา ทั้งที่ยังไม่มีการกระทำ กล่าวคือ

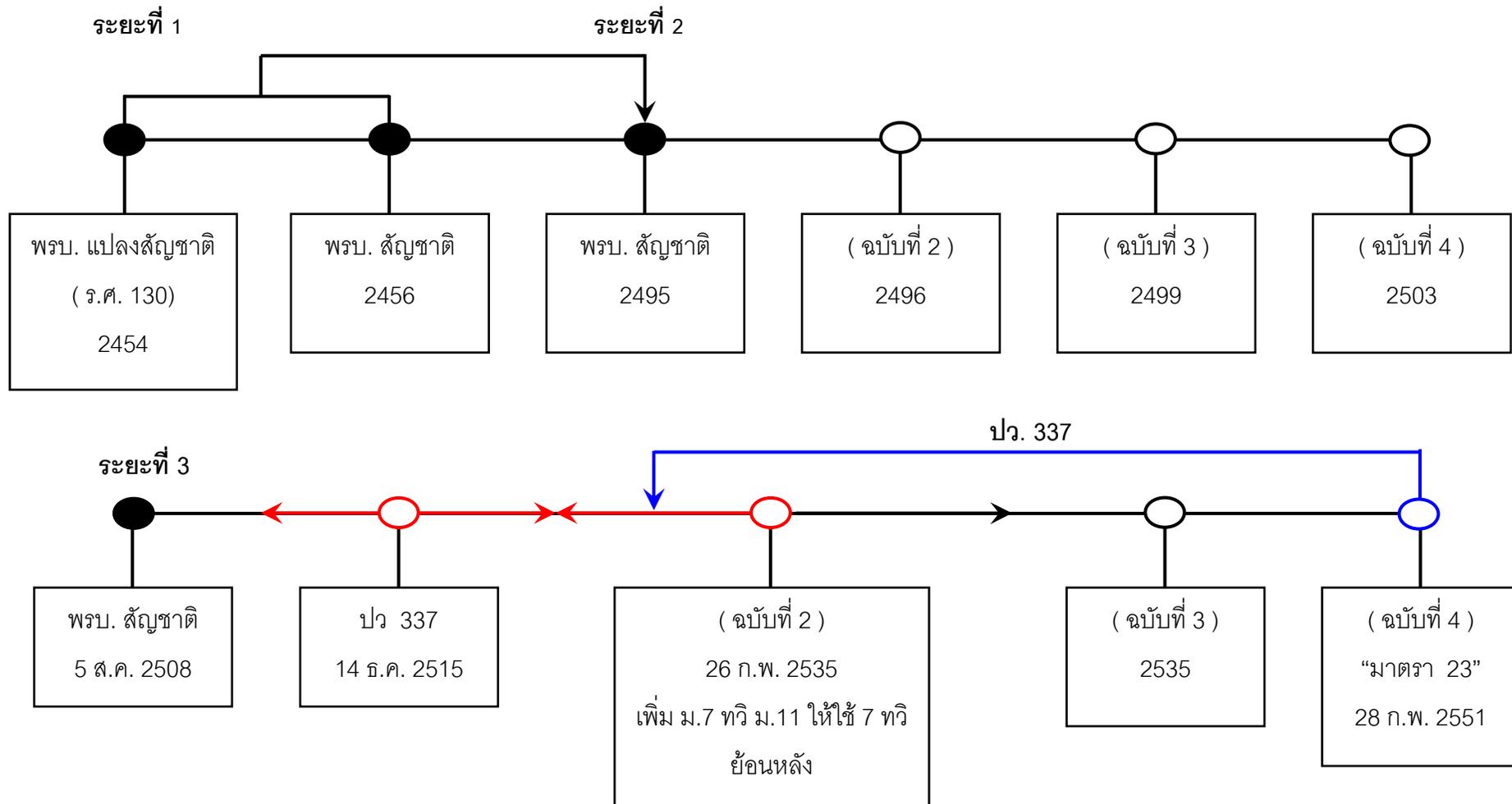
ให้ถือว่าผู้ที่เกิดในไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง เป็นผู้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต เพื่อต้องการตัดสิทธิบุตรหลานของบุคคลดังกล่าวซึ่งไม่ได้สัญชาติไทยแต่เกิดในประเทศไทย เพราะต้องการให้เกิดผลในทางตรงกันข้ามกับที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ว่า แม้บุคคลซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทยดังกล่าวไม่ได้สัญชาติไทยเพราะมีบิดาหรือมารดามีลักษณะการเข้าเมืองต้องห้ามตามประกาศของคณะปฏิวัติฯ แต่ก็ไม่ใช่บุคคลที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย บุตรของบุคคลดังกล่าวจึงได้สัญชาติไทยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 989/2533 อย่างไรก็ตามเนื้อความที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ก็ยังคงปรากฏข้อความเดิมอยู่ตรงส่วนท้าย

เรื่องที่สอง เป็นการให้สัญชาติไทยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 โดยการเพิ่มเติมมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

ข้อสังเกต เนื้อหาในส่วนของมาตรา 23 ไม่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) ซึ่งนางเตือนใจ ดีเทศน์ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและคณะเป็นผู้เสนอ และไม่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติสัญชาติฉบับดังกล่าวที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ แต่ปรากฏอยู่ในรายงานการประชุมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ในชั้นคณะกรรมการวิสามัญ⁴

⁴ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, รายงานการประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสัญชาติ ครั้งที่ 2, 4 ธันวาคม 2550, น.4/1-4/4 และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, รายงานการประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสัญชาติ ครั้งที่ 3/2550, 6 ธันวาคม พ.ศ. 2550, น. 1/11-3/2.

แผนผังแสดงความเป็นมากฎหมายหลายลักษณะอักษรว่าสัญชาติไทย

2.2 หลักเกณฑ์การได้และเสียสัญชาติของบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทย

2.2.1 หลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทย

2.2.1.1 การได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

ในขณะที่บุคคลเกิด บุคคลนั้นยังไม่มี ความผูกพันกับรัฐผู้ให้สัญชาติ ในการพิจารณาให้สัญชาติ รัฐผู้ให้สัญชาติจึงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลนั้นในขณะที่บุคคลนั้นเกิด ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างบุคคลนั้นกับรัฐผู้ให้สัญชาติมากกว่ารัฐอื่นขึ้นได้ในอนาคต โดยรัฐแต่ละรัฐจะกำหนดข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้เป็นเงื่อนไขในการให้สัญชาติโดยการเกิดของแต่ละรัฐ ซึ่งข้อเท็จจริงที่นานาประเทศใช้ในการให้สัญชาติคือการสืบสายโลหิตจากบิดามารดาหรือเรียกว่าการได้สัญชาติโดยหลักสืบสายโลหิต และการเกิดในดินแดนของรัฐผู้ให้สัญชาติหรือเรียกว่าการได้สัญชาติโดยหลักดินแดน ซึ่งประเทศไทยก็รับหลักการดังกล่าวบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยดังปรากฏตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 และ พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ระบุว่า

“บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- (1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดามีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
- (2) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง

คำว่า บิดา ตาม(1) ให้ความหมายรวมถึงผู้ที่ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิดและมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม”

(ก) การได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต

กฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยให้ความสำคัญกับสายโลหิตของบิดามากกว่ามารดาดังปรากฏตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติม ระบุว่าบุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- (1) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
- (2) ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทยโดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ปรากฏบิดาที่

ชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทย

จะเห็นได้ว่าการได้สัญชาติไทยโดยการสืบสายโลหิตของบิดานั้นไม่มีเงื่อนไขใดๆในการให้สัญชาติไทย ตามมาตรา 7(1) แต่การให้สัญชาติไทยโดยสืบสายโลหิตของมารดามีเงื่อนไข 2

ประการ คือ ผู้นั้นต้องเกิดนอกราชอาณาจักรไทยและต้องไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาไม่มีสัญชาติ กล่าวคือบิดาและมารดาไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันหรือจดทะเบียนสมรสกันแต่บิดาเป็นคนไร้สัญชาติ

ต่อมาได้มีการยกเลิกมาตรา 7 เดิมและบัญญัติมาตรา 7 ใหม่ โดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 4. ระบุว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด (1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย” ทำให้การได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตของบิดาและมารดามีความเท่าเทียมกัน

ปัจจุบันได้มีการทำให้การได้สัญชาติไทยตามหลักการสืบสายโลหิตเป็นไปโดยสมบูรณ์ โดยอธิบายคำว่า บิดา ให้หมายถึง บิดาตามความเป็นจริงด้วย กล่าวคือพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ได้เพิ่มเติมวรรคสองของมาตรา 7 ว่า “คำว่า บิดา ตามมาตรา 7(1) ให้หมายความรวมถึงผู้ที่ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงแม้ผู้นั้นจะไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิดหรือไม่ได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม”

ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมวรรคสองของมาตรา 7 การจะได้สัญชาติไทยหรือไม่ต้องดูว่าขณะเกิดเด็กมีบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือมีมารดาเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทยหรือไม่ ในขณะที่เกิดหากบิดาเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว บุตรย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาด้วย แต่มีบางกรณีที่เกิดบุตรมิได้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา ดังปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ซึ่งบัญญัติว่า “เด็กเกิดจากบิดามารดาที่ได้สมรสกันจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดาและมารดาได้สมรสกัน หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร” ส่วนการเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นว่านี้จะมีผลเมื่อไรประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1557 บัญญัติว่า “การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายมาตรา 1547 มีผล

- (1) นับแต่วันสมรส ในกรณีที่บิดาและมารดาสมรสกันภายหลัง
- (2) นับแต่วันจดทะเบียน ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร
- (3) นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นเหตุให้เสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกที่กระทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษา”

กรณีจึงมีปัญหว่าในขณะที่เกิดผู้เกิดเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยการเกิด แต่ต่อมากลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามวิธีการดังกล่าวข้างต้น ผู้เกิดจะได้สัญชาติไทยหรือไม่

ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์วิเชียร วัฒนคุณ เห็นว่า แม้กฎหมายแพ่งระบุให้ความเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีผลภายหลังการเกิด แต่ผลตามกฎหมายแพ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ทางแพ่ง ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายเอกชน ส่วนเรื่องการได้สัญชาติไทยเป็นเรื่องของกฎหมายมหาชน และถ้าพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ ซึ่งต้องการจะให้บุตรสืบสายโลหิตจากบิดาผู้มีสัญชาติไทย ได้สัญชาติไทยโดยการเกิดแล้ว กรณีเช่นนี้ควรจะได้สัญชาติไทยตั้งแต่ขณะที่เกิด นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงข้อความในวรรคสองของมาตรา 7 ซึ่งมีการเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 แล้วก็จะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับความเห็นดังกล่าว เพราะในเนื้อความที่เพิ่มเติมต้องการเพียงว่า ต้องพิสูจน์ได้ว่าเป็นบิดาตามความเป็นจริงของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้บิดาจะไม่ได้มีการจดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด และไม่ได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตามบุตรก็จะได้รับสัญชาติไทย ข้อความตรงส่วนท้ายของวรรคสองสามารถแปลความได้ว่า หากบิดาของผู้เกิดจดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด หรือบิดาของผู้เกิดจดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตร ผู้เกิดย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(ข) การได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน

การได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนหมายความว่า การได้สัญชาติไทยโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการที่บุคคลเกิดในราชอาณาจักรไทย รวมไปถึงบุคคลที่เกิดในเรือไทย อากาศยานไทยด้วย

คำว่า ราชอาณาจักรไทย หมายความว่า

- (1) พื้นดิน แม่น้ำ ลำคลอง เกาะในแม่น้ำที่อยู่อาณาเขตของประเทศไทย
- (2) ทะเลอันเป็นอ่าวไทย
- (3) ทะเลอาณาเขต ได้แก่พื้นน้ำและพื้นแผ่นดินใต้น้ำที่อยู่ระหว่างพื้นแผ่นดินกับทะเลหลวง ความกว้างของทะเลอาณาเขตนี้ประเทศไทยถือ 12 ไมล์
- (4) ฉนวนอากาศเหนือ (1) (2) และ (3)

เดิมกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยไม่มีข้อจำกัดหลักการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ได้ระบุข้อจำกัด การได้สัญชาติไทยของผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยไว้ในมาตรา 8

มาตรา 8 บัญญัติว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย และมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้สัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

- (1) ผู้แทนทางการทูตหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางการทูต
- (2) หัวหน้าผู้แทนคณะกงสุล หรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนคณะกงสุล

(3) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญองค์การระหว่างประเทศ

(4) คนในครอบครัวซึ่งเป็นญาติอยู่ในความอุปการะหรือคนใช้ซึ่งเดินทาง

จากต่างประเทศมาอยู่กับบุคคลใน(1) หรือ (2) หรือ (3)”

เหตุผลที่มีการบัญญัติข้อยกเว้นดังกล่าวเพราะบุคคลดังกล่าวมีเอกลักษณ์และความคุ้มกันทางการทูตตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง บุคคลดังกล่าวจะปลอดจากการบังคับใช้กฎหมายภายในของรัฐ กฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยเป็นกฎหมายภายในของรัฐไทย จึงไม่ควรไปบังคับใช้กับบุคคลประเภทดังกล่าว ประกอบกับบุคคลประเภทดังกล่าวทำงานในประเทศไทยเพื่อผลประโยชน์ของประเทศตน ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ว่าบุตรของบุคคลประเภทดังกล่าวจะมีความผูกพันกับประเทศไทยในอนาคตจึงเป็นไปได้ยาก จึงไม่สมควรได้รับสัญชาติไทย

ต่อมาได้มีการเพิ่มข้อจำกัดของการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน โดยการออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เนื้อหาของประกาศของคณะปฏิวัติฯ แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนแรก มีผลเป็นการย้อนหลังไปถอนสัญชาติบุคคลที่เคยได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน แต่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือ มีมารดาเป็นคนต่างด้าวในกรณีที่ไม่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาในแต่ละกรณีนั้นเป็นผู้ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย เช่น ผู้ลี้ภัยการเมืองซึ่งได้รับอนุญาตให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย เป็นต้น หรือเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 มาตรา 34 เช่น ผู้ที่เข้ามาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น หรือเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ส่วนที่สอง มีผลเป็นการเพิ่มข้อจำกัดการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนตั้งแต่วันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฯ มีผลบังคับใช้คือตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2515 กล่าวคือ บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีบิดาหรือมารดามีคุณสมบัติต้องห้ามดังกล่าวไว้ในส่วนแรก จะไม่ได้สัญชาติไทย

ลักษณะการเข้าเมืองของบิดาหรือมารดาซึ่งต้องห้ามดังกล่าวไม่ใช่การเข้ามามีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย(Permanent resident) ซึ่งกรณีคนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทยจะมีสิทธิที่จะได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวและใบสำคัญถิ่นที่อยู่ ตำรา รองศาสตราจารย์พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร จึงเรียกการเข้าเมืองลักษณะนี้ว่าการเข้าเมืองมาในลักษณะถาวร และเรียกการเข้าเมืองซึ่งมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวว่าการเข้าเมืองมาใน

ลักษณะไม่ถาวร ซึ่งกรณีการเข้าเมืองมาในลักษณะไม่ถาวรจะไม่มีสิทธิรับใบสำคัญประจำตัวและใบสำคัญถิ่นที่อยู่ ข้อแตกต่างของการเข้าเมืองดังกล่าวทำให้อธิบายได้ว่าเหตุใดชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมมีบรรพบุรุษเป็นคนต่างด้าวจึงได้สัญชาติไทย เนื่องจากบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านั้น เข้าเมืองมาโดยได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย หรือเข้ามาอยู่ในลักษณะถาวร มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวและใบสำคัญถิ่นที่อยู่ มิได้มีลักษณะการเข้าเมืองที่ไม่ถาวรในอันที่จะส่งผลต่อการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนของบุตรหลาน

ผลของประกาศของคณะปฏิวัติในการถอนสัญชาติไทยและเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์โดยเพิ่มข้อจำกัดการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน ทำให้มีคนไทยไร้สัญชาติจำนวนมาก ซึ่งขัดกับหลักการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่ 15(2) ว่า “การถอนสัญชาติบุคคลโดยพลการ(อำเภอใจหรือปราศจากเหตุผล) หรือการปฏิเสธที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดกระทำไม่ได้” นอกจากนี้ประกาศของคณะปฏิวัติก่อให้เกิดผลไม่พึงประสงค์แก่บุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากหญิงที่มีสัญชาติไทยและปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากแต่บิดาเข้าเมืองมาในลักษณะไม่ถาวรตามที่ระบุไว้ในประกาศของคณะปฏิวัติ บุคคลนั้นก็ไม่ได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน แต่ในกรณีของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่บิดาหรือมารดาไม่มีลักษณะการเข้าเมืองที่ไม่ถาวร บุคคลนั้นก็กลับได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน

ที่ผ่านมาศาลฎีกายอมรับประกาศของคณะปฏิวัติ แต่ตีความในการใช้ประกาศของคณะปฏิวัติอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดผลกระทบแก่บุคคลน้อยที่สุด เห็นได้จากกรณีที่ศาลฎีกาตีความว่า “บิดา หมายถึงบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย” ทำให้ผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย มีบิดาตามความเป็นจริงมีการเข้าเมืองมาในลักษณะไม่ถาวร แต่มีมารดาเข้าเมืองมาในลักษณะถาวร ได้สัญชาติไทย ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 468/2524 นอกจากนี้ศาลฎีกายังตีความว่าผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย แต่ไม่ได้สัญชาติไทยเนื่องจากบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวในกรณีที่มิปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายและในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดามีการเข้าเมืองมาในลักษณะไม่ถาวร แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้สัญชาติไทย แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นคนเข้าเมืองมาในลักษณะไม่ถาวร เพราะบุคคลนั้นเกิดในราชอาณาจักรไทย ส่งผลให้บุตรหลานของบุคคลนั้นได้สัญชาติไทยตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 989/2533

ในที่สุดได้มีการยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติโดยตราพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535 เพิ่มเติมมาตรา 7 ทวิ ระบุว่า

“ผู้เกิดในราชอาณาจักรโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็น....

- (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ
- (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ในกรณีที่เห็นสมควรรัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ตามเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ให้ถือว่าผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่ง เป็นผู้ที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เว้นแต่จะมีการสั่งเป็นอย่างอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

นอกจากนี้มาตรา 11 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังระบุให้มาตรา 7 ทวิ มีผลบังคับใช้กับผู้เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับด้วย เมื่อพิจารณาเนื้อหาดังกล่าวของพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะเห็นได้ว่ามีหลักการคล้ายกับประกาศของคณะปฏิวัติ มีข้อแตกต่างกันบ้างดังนี้

(1) ตามมาตรา 7 ทวิ ระบุให้บิดาและมารดาต้องเป็นคนต่างด้าว ในขณะที่ประกาศของคณะปฏิวัติใช้คำว่า บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว สาเหตุน่าจะมาจากผลหล่อมลัดกรณีที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย มีบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นคนต่างด้าวและเข้ามาเมืองมาในลักษณะไม่ถาวร แต่มารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทยกลับไม่ได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน แต่กรณีของผู้ที่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งทั้งสองคนไม่มีการเข้าเมืองลักษณะไม่ถาวร กลับได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน ดังที่อธิบายแล้วในช่วงของประกาศของคณะปฏิวัติข้างต้น ซึ่งการแก้ไขถ้อยคำดังกล่าว ได้แก้ไขพร้อมกับการได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตของมารดาให้มีความเท่าเทียมกับหลักสืบสายโลหิตของบิดา กล่าวคือไม่มีข้อจำกัดในการได้สัญชาติ การแก้ไขทั้งสองส่วนดังกล่าวจึงสอดคล้องกันเพื่อให้ผู้สืบสายโลหิตจากบุคคลสัญชาติไทยได้รับการคุ้มครอง

(2) ถ้อยคำตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้คำว่า บิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดา เป็นการขยายขอบเขตการบังคับใช้ข้อจำกัดการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตรงกันข้ามกับข้อวินิจฉัยของศาลฎีกาตามคำพิพากษาที่ 468/2524 ซึ่งวินิจฉัยว่า บิดา หมายถึงบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

(3) การเพิ่มเติมเนื้อหาตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสาม ซึ่งให้ถือว่าผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยเนื่องจากบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดา มีการเข้าเมืองมาในลักษณะไม่ถาวร เป็นผู้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต เพื่อ

แก้ไขปัญหาที่ศาลฎีกาตีความประกาศของคณะปฏิวัติไว้ว่า ผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยดังกล่าว แม้ไม่ได้สัญชาติไทย แต่ก็ไม่ใช่ผู้ที่เข้าเมืองในลักษณะไม่ถาวร เพราะโดยข้อเท็จจริงบุคคลดังกล่าวเกิดในราชอาณาจักรไทย ไม่มีการเข้าเมือง ตามคำพิพากษาที่ 989/2533 ในอันที่จะทำ ให้ข้อจำกัดสิทธิการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนขยายไปยังบุตรหลานของบุคคลนั้นโดยไม่มีที่ สิ้นสุด เนื่องจากมีข้อวิจารณ์ว่าเนื้อหาตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสาม สันนิษฐานเด็ดขาดว่าบุคคล กระทำความผิดอาญากล่าวคือเป็นผู้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งที่ขณะ เกิดยังไม่มีการกระทำ ปัจจุบันจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 7 ทวิ วรรคสาม โดย พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ระบุว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยจะอยู่ใน ราชอาณาจักรไทยในฐานะใด ภายใต้เงื่อนไขใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดย คำนี้ถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มี กฎกระทรวงดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตาม กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง”

ศาลฎีกายอมรับและบังคับใช้ข้อจำกัดการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนตามเนื้อหา ของประกาศของคณะปฏิวัติ และพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 ทวิ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 และมาตรา 11 วรรคหนึ่ง ซึ่งให้นำ มาตรา 7 ทวิ ไปใช้กับบุคคลที่เกิดก่อนพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) มีผลบังคับใช้ โดย ยอมรับการใช้กฎหมายดังกล่าวย้อนหลังกับผู้ที่เกิดก่อนกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมีผลบังคับ ใช้ด้วย แม้จะส่งผลร้ายต่อบุคคลทำให้ต้องเสียสัญชาติไทยก็ตาม แต่ผลการพิจารณาเกี่ยวกับการ ได้และการเสียสัญชาติไทย ตลอดจนข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิวรรคสาม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า มีผลตั้งแต่กฎหมายแต่ละฉบับมีผลบังคับใช้ เช่น นาง ก. เกิดก่อนประกาศของคณะปฏิวัติมีผล บังคับใช้ แต่มีคุณสมบัติที่ต้องถูกถอนสัญชาติไทย ดังนี้ ถือว่า นาง ก. เสียสัญชาติไทยตั้งแต่วันที่ ประกาศของคณะปฏิวัติมีผลบังคับใช้คือวันที่ 14 ธันวาคม 2515 โดยก่อนหน้านี้ถือว่านาง ก. ยังมี สัญชาติไทยอยู่และกรณีนี้ให้ถือว่านาง ก. เป็นผู้เข้าเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสาม ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีผลบังคับใช้ คือวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535 ก่อนวันดังกล่าวยังไม่ถือว่านาง ก. เป็นผู้เข้าเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาตตาม มาตรา 7 ทวิ วรรคสาม ทั้งนี้ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7376/2537

(ค) การได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนตามพระราชบัญญัติสัญชาติ

พ.ศ. 2508 มาตรา 7 ทวิ วรรคสอง

เป็นกรณีที่รัฐมนตรีใช้อำนาจพิจารณาสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยเพราะบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ถ้าในขณะที่เกิดบิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดา หรือมารดาของผู้นั้นเป็น (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ (3) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เช่นกรณีดังต่อไปนี้

(1) กรณีตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นการให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้แล้วตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 468/2524 ว่า ไม่ถูกถอนสัญชาติไทยหรือไม่อยู่ในบังคับที่จะไม่ได้สัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เนื่องจากคำว่า บิดาตามประกาศของคณะปฏิวัติ หมายถึง บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตามฝ่ายปกครองเห็นว่าหลังจากมีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 7 ทวิ โดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แล้ว มีผลย้อนหลังไปตัดสิทธิการได้สัญชาติไทยของบุคคลดังกล่าวตามผลของมาตรา 11 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว จึงอาศัยอำนาจตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง ออกประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าวให้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไปแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งศาลฎีกามีคำพิพากษารับรองสิทธิในการมีสัญชาติไทยไว้แล้ว กรณีจึงเป็นปัญหาที่จะทำการวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4 ว่า รัฐสภามีอำนาจตรากฎหมายลบล้างผลของคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งรับรองสิทธิของประชาชนไว้แล้วได้หรือไม่

(2) กรณีตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ 17 กันยายน 2547 ซึ่งเป็นการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอาศัยอำนาจตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง ให้สัญชาติเป็นการทั่วไปแก่ผู้ที่ถูกถอนสัญชาติโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 และบุตรหลานของบุคคลดังกล่าวที่เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มีผลบังคับใช้ (เกิดก่อนวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535) โดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้ (1) มีชื่อหรือเคยมีชื่อในระบบการทะเบียนราษฎร (2) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นหลักแหล่งในประเทศไทยติดต่อกันเป็นเวลานาน (3) เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และ (4) มีความประพฤติดี

ผู้เขียนเห็นว่าประกาศฉบับนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้แสดงท่าทีในการไม่ยอมรับการถอนสัญชาติไทยตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ข้อ 1 แต่ก็ไม่ปฏิเสธผลของประกาศของคณะปฏิวัติ ข้อ 1 โดยสิ้นเชิงเสียทีเดียว จะเห็นได้จากการให้คืนสัญชาติโดยมีเงื่อนไข

(ง) การได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนตามผลของพระราชบัญญัติ

สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 มาตรา 23

หมายถึง การให้สัญชาติไทยแก่ผู้ที่เกิดในประเทศไทยแต่ได้รับผลกระทบจากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ทำให้ไม่ได้สัญชาติไทย ได้แก่กลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้

1 บุคคลที่เคยมีสัญชาติไทยเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่ถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฯ ข้อ 1

2 ผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยเพราะประกาศของคณะปฏิวัติฯ ข้อ 2 เพิ่มเติมข้อจำกัดการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน

3 บุตรของบุคคลทั้งสองกลุ่มดังกล่าวตาม 1 และ 2 ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยก่อนวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ และไม่ได้สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

กฎหมายฉบับดังกล่าวให้กลุ่มบุคคลทั้งสามกลุ่มได้สัญชาติไทยตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2551 โดยมีเงื่อนไขดังนี้

1 บุคคลผู้นั้นต้องอาศัยอยู่จริงในราชอาณาจักรไทยติดต่อกันโดยมีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร และ

2 เป็นผู้มีความประพฤติดี หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม หรือประเทศไทย

บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมีสิทธิยื่นขอลงรายการสัญชาติต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรแห่งท้องที่ที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาในปัจจุบัน เมื่อพ้น 90 วัน นับแต่วันที่กฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับ กล่าวคือ เริ่มยื่นได้ตั้งแต่วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

ข้อสังเกต ดังนี้

1) มาตราฉบับนี้ไม่ได้ให้เหตุผลว่าเหตุใดจึงให้คืนสัญชาติไทยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบตามประกาศของคณะปฏิวัติฯ เช่นเดียวกับการให้สัญชาติตามประกาศกระทรวงมหาดไทยทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อดูเนื้อหาของมาตราดังกล่าว สถานิติบัญญัติแห่งชาติแสดงท่าทีให้เห็นว่ามีการไม่ยอมรับผลบังคับใช้ของประกาศของคณะปฏิวัติฯ แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธโดยสิ้นเชิง กล่าวคือยังคงเงื่อนไขการได้สัญชาติไว้ และให้มีผลได้สัญชาติเมื่อกฎหมายฉบับดังกล่าวบังคับใช้คือวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 แตกต่างจากกรณีของประเทศเยอรมัน ซึ่งปฏิเสธกฎหมายถอนสัญชาติบุคคลสัญชาติเยอรมันเชื้อสายยิวในสมัยของฮิตเลอร์อย่างสิ้นเชิง โดยคืนสัญชาติให้แก่ชาวเยอรมันเชื้อสายยิว ซึ่งถูกถอนสัญชาติและมาแจ้งความจำนงต้องการจะถือ

สัญชาติเยอรมัน ให้ถือว่าไม่เคยถูกสัญชาติมาก่อนเหมือนกับว่าไม่เคยมีกฎหมายถอนสัญชาติของ อิตเลอร์บังคับใช้อยู่มาก่อน

2) หากยอมรับผลการบังคับใช้ประกาศของคณะปฏิวัติฯ และหาทางเยียวยาโดยตรา มาตรา 23 มาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ก็เท่ากับยอมรับผลบังคับใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 11 วรรคหนึ่ง ซึ่งมีผลย้อนหลังไปถอนสิทธิการสัญชาติไทยของ บุคคลซึ่งไม่ได้รับผลกระทบจากประกาศของคณะปฏิวัติฯ เพราะบุคคลดังกล่าวเกิดใน ราชอาณาจักรไทยก่อนที่พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีผลบังคับใช้และมีบิดา ตามความเป็นจริงเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองมาในลักษณะที่ไม่ถาวร แต่มีมารดาเป็นคนต่างด้าวซึ่ง เข้าเมืองมาในลักษณะถาวร เนื่องจากศาลฎีกาวินิจฉัยรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้แล้วว่า คำว่า บิดา ในประกาศของคณะปฏิวัติฯซึ่งจะใช้เป็นเงื่อนไขในการถอนสัญชาติ และจำกัดสิทธิการ ได้สัญชาติไทย หมายถึง บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 468/2524 ทำให้ บุคคลกลุ่มนี้ไม่ได้รับประโยชน์จากมาตราดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่ามาตรการเยียวยาที่ ออกมาแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทั้งหมดเพราะไม่ได้แก้ไขสาเหตุ ของปัญหา และไม่มีเหตุผลว่าเหตุใดจึงต้องมีมาตรการเยียวยาดังกล่าว ทั้งๆที่ยอมรับถึงสาเหตุ ของปัญหาคือการใช้กฎหมายย้อนหลังถอนสัญชาติของบุคคลสามารถทำได้ ดังนั้นจึงสมควร วิเคราะห์ให้ชัดเจนถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงคือการใช้กฎหมายย้อนหลังถอนสัญชาติของ บุคคลโดยพลการว่าสามารถทำได้หรือไม่ หากพิจารณาโดยท่องแท้ตามหลักวิชา สามัญสำนึกและ ความเป็นธรรมแล้วเห็นว่าควรยอมรับ ก็ไม่ควรมีมาตรการใดๆมาเยียวยา เพราะหากออก มาตรการมาเยียวยาจะไม่สามารถอธิบายเหตุผลได้ว่าเหตุใดต้องมีมาตรการดังกล่าว หากไม่ ยอมรับผลการบังคับใช้ของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติที่มีผลย้อนหลังไปถอนสัญชาติบุคคล ก็ควร ยอมรับว่าการบัญญัติและใช้กฎหมายไปตัดสิทธิในการมีสัญชาติไทยในอดีตที่ผ่านมาเป็นเรื่องไม่ ถูกต้องไม่เป็นธรรมและไม่ส่งผลดีต่อระบบกฎหมายไทยและสังคมโดยรวม จึงควรให้คืนสิทธิและ เยียวยาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบตามสิทธิที่บุคคลดังกล่าวพึงจะได้รับการคุ้มครองโดยไม่มี เงื่อนไข เสมือนว่าไม่เคยได้รับผลกระทบจากการกระทำของรัฐมาก่อนเช่นเดียวกับการแก้ไขปัญหา ของประเทศเยอรมันหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งประเด็นนี้ผู้เขียนจะนำไปวิเคราะห์ในบท ที่ 3 ต่อไป

2.2.1.2 การได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิด

1) การแปลงสัญชาติเป็นไทย

การแปลงสัญชาติคือการที่บุคคลแสดงเจตนาโดยสมัครใจขอเปลี่ยนมาถือสัญชาติรัฐใดรัฐหนึ่ง และรัฐนั้นได้พิจารณาเงื่อนไขต่างๆเกี่ยวกับการแปลงสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของรัฐนั้นแล้ว ยินยอมให้บุคคลถือสัญชาติของรัฐนั้น เช่น นาย ก. คนสัญชาติพม่า ยื่นคำร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทย หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายและสมควรอนุญาตให้มีการแปลงสัญชาติ นาย ก. ก็จะได้รับสัญชาติไทย

เงื่อนไขในส่วนของคุณสมบัติของผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยบัญญัติไว้ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ดังนี้

- (1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ
- (2) มีความประพฤติดี
- (3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน
- (4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็น

ไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

- (5) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง(พ.ศ.2510) กล่าวคือ พูดภาษาไทยและฟังภาษาไทยเข้าใจได้

ข้อยกเว้นคุณสมบัติในการแปลงสัญชาติในบางกรณี

ก. กรณีตามมาตรา 11 ผู้ขอแปลงสัญชาติไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา10(4) และ (5) ถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติ

- (1) ได้ทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย หรือได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ทางราชการซึ่งรัฐมนตรีเห็นสมควร
- (2) เป็นบุตร ภริยา หรือสามีของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทยหรือของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย
- (3) เป็นผู้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน
- (4) เป็นสามีของผู้มีสัญชาติไทย

ข. กรณีตามมาตรา 12 วรรคสอง ผู้ร้องขอแปลงสัญชาติ มีบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และบุตรนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุตรพร้อมกับผู้ขอแปลงสัญชาติ โดยบุตรได้รับยกเว้นคุณสมบัติตามมาตรา 10 ทุกข้อยกเว้นข้อที่ 2 ในเรื่องการมีความประพฤติดี

เงื่อนไขในส่วนแบบพิธีการแปลงสัญชาติ

(1) ต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (พ.ศ.2510) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 โดยผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจสันติบาล สำหรับผู้มีภูมิลำเนาในจังหวัดอื่นให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น

(2) การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้อยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยรัฐมนตรีต้องรับฟังคำเสนอแนะและความเห็นของคณะกรรมการกั่นกรองเกี่ยวกับสัญชาติ ประกอบด้วย เมื่อรัฐมนตรีอนุญาตแล้วให้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต

(3) เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องจัดการให้ผู้ร้องขอแปลงสัญชาติไปภูมิลำเนาตนว่าจะมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศไทย

ผลของการแปลงสัญชาติเป็นไทย

(1) ผู้ร้องขอได้สัญชาติไทยเมื่อมีการประกาศอนุญาตให้ถือสัญชาติไทยได้ในราชกิจจานุเบกษา และมีผลเป็นการเฉพาะตัว ตามมาตรา 5

(2) อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้เมื่อปรากฏพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งดังปรากฏตามมาตรา 19

2) การได้สัญชาติไทยโดยการสมรสของหญิงต่างด้าวกับชายสัญชาติไทย

หลักกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยเดิมให้สัญชาติหญิงต่างด้าวซึ่งสมรสกับชายซึ่งมีสัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ หลักเกณฑ์ดังกล่าวถูกเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2503 มีผลบังคับใช้ ด้วยเหตุที่รัฐบาลขณะนั้นเกรงว่าจะมีการใช้หญิงต่างด้าวเข้ามากระทำการเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ปัจจุบันหญิงต่างด้าวที่สมรสกับชายไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ผู้มีอำนาจอนุญาตคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยต้องรับฟังข้อเสนอแนะและความเห็นของคณะกรรมการกั่นกรองเกี่ยวกับสัญชาติประกอบการพิจารณาด้วย

ผลของการได้สัญชาติไทยโดยการสมรส

1 แม้ภายหลังต่อมาจะขาดจากการสมรสหรือสามีแปลงสัญชาติไปถือสัญชาติประเทศอื่น หญิงนั้นยังคงถือสัญชาติไทยต่อไป เว้นแต่หญิงนั้นจะแสดงเจตนาสละสัญชาติไทยกลับไปถือสัญชาติเดิมก่อนสมรส

2 อาจถูกถอนสัญชาติไทยหากมีพฤติการณ์ปรากฏตามมาตรา 16

2.2.2 การได้คืนสัญชาติไทย

หมายความว่า การที่บุคคลเคยมีสัญชาติไทยอยู่ก่อนแล้ว แต่ได้เสียสัญชาติไทยไป อาจได้สัญชาติไทยกลับคืนมา ถ้าได้แสดงเจตนาขอกลับคืนสัญชาติไทย และผู้ขอมีคุณสมบัติทั้งได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

กรณีการได้สัญชาติคืนแบ่งเป็นสองกรณี

1 กรณีของชายหรือหญิงซึ่งเสียสัญชาติไทยโดยการสมรสกับคนต่างด้าว ถ้าได้ขาดจากการสมรสแล้ว ย่อมมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติไทยได้โดยยื่นแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง กล่าวคือ ยื่นคำขอพร้อมหลักฐานการขาดจากการสมรสต่อผู้บังคับการตำรวจสันติบาลในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือ ต่อผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดอื่น หรือยื่นต่อสถานทูตไทยหรือสถานกงสุลไทยในกรณีที่ผู้ยื่นคำขออยู่ต่างประเทศ ในกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาอนุญาต เพราะมาตรา 23 มีบัญญัติว่าต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีเสียก่อน

2 กรณีคนไทยเสียสัญชาติไทยตามบิดามารดาขณะยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถ้าบุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะแล้วประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทยต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งมีวิธีการเดียวกันกับการขอกลับคืนสัญชาติไทยของชายหรือหญิงซึ่งเสียสัญชาติไทยโดยการสมรสกับคนต่างด้าว ภายในสองปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตอยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ผลการได้คืนสัญชาติไทย

1. มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลเป็นการเฉพาะตัวตามมาตรา 5
2. ผู้ได้สัญชาติคืนกลับคืนสู่สถานะเดิม กล่าวคือ หากก่อนเสียสัญชาติไทยได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ก็กลับคืนสู่สถานะของผู้ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด หากก่อนเสียสัญชาติไทยได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ก็กลับคืนสู่สถานะของผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ แต่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ใดๆ ในฐานะพลเมืองในช่วงที่เสียสัญชาติไทย⁵ ด้วยเหตุนี้จึงต้องแยก

⁵ Section 324 of the Immigration and Nationality 1952 of the United States of America.

หัวข้อการได้คืนสัญชาติไทยออกจากหัวข้อการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดและการได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิด เพราะบุคคลที่ได้สัญชาติไทยที่กลับคืนสู่สถานะเดิมมีทั้งบุคคลที่เดิมมีสัญชาติไทยโดยการเกิด และที่เดิมมีสัญชาติไทยภายหลังการเกิด ก่อนที่จะมีการเสียสัญชาติไทย ซึ่งสถานะบุคคลที่เกิดจากการได้สัญชาติไทยประเภทใดนั้นมีความสำคัญมาก ตัวอย่างเช่น ผู้ที่จะสมัครสมาชิกองค์กรส่วนท้องถิ่น อัยการผู้ช่วย ผู้ช่วยผู้พิพากษา ฯลฯ ต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่ระบุคุณสมบัติของประธานาธิบดีไว้เพียงตำแหน่งเดียวว่าต้องมีสัญชาติอเมริกันโดยการเกิด ในส่วนอาชีพอื่นๆ ไม่มีข้อจำกัด เป็นต้น

2.2.3 การเสียสัญชาติไทย

2.2.3.1 การสละสัญชาติไทย

หมายถึง การที่ผู้มีสัญชาติไทยขอสละความเป็นคนไทยของตนไปถือสัญชาติต่างประเทศ หรือ เป็นผู้มีสัญชาติของต่างประเทศอยู่แล้วในขณะที่ขอสละสัญชาติไทย โดยได้แสดงความประสงค์ขอสละสัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

การสละสัญชาติไทยตามมาตรา 14 และมาตรา 15 มีได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) ชายหรือหญิงไทยทำการสมรสกับคนต่างด้าว
- 2) ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว
- 3) ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยเนื่องจากผู้อื่นขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้ ตามมาตรา 12 วรรคสอง และมาตรา 12/1(2) และ (3)

- 4) ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่น

2.2.3.2 การเสียสัญชาติไทยโดยผลของกฎหมาย

การเสียสัญชาติไทยโดยผลของกฎหมาย หมายความว่า การเสียสัญชาติไทยไปในเมื่อผู้มีสัญชาติไทยได้กระทำการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ส่งผลให้ต้องเสียสัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ เพียงแต่จะมีผลก็ต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว และมีผลเป็นการเฉพาะตัวตามมาตรา 5

การเสียสัญชาติไทยโดยผลของกฎหมายแบ่งได้สองกรณี

1. กรณีตามมาตรา 21 ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยซึ่งเกิดขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของบิดาหรือมารดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดา ถ้าสมัครใจไปรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว

2. ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว ย่อมเสียสัญชาติไทย

2.2.3.3 การถูกถอนสัญชาติไทย

การถูกถอนสัญชาติไทยแบ่งได้สองประเภท

ประเภทแรก การถูกถอนสัญชาติไทยโดยพลการ กล่าวคือ ไม่ได้อาศัยข้อเท็จจริงจากการกระทำของผู้ถูกถอนสัญชาติประกอบพิจารณาถอนสัญชาติ มักจะกล่าวอ้างในเหตุผลของการออกกฎหมายว่า เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ได้แก่ กรณีตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ข้อ 1 และกรณีตามพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 11 วรรคหนึ่ง และในกรณีของประเทศเยอรมันในสมัยที่ฮิตเลอร์ปกครองเยอรมัน ได้ออกกฎหมายถอนสัญชาติของชาวเยอรมันเชื้อสายยิว

ประเภทที่สอง การถอนสัญชาติไทยโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการกระทำของผู้ถูกถอนสัญชาติมาเป็นเหตุพิจารณาถอนสัญชาติ แยกเป็น 2 กรณี

1 การถูกถอนสัญชาติไทยโดยคำสั่งศาล

การถูกถอนสัญชาติไทยกรณีนี้เป็นไปตามมาตรา 17 พนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอให้ศาลถอนสัญชาติไทยแก่บุคคลที่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน คือเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว เมื่อมีพฤติการณ์ตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง (3) และ (4) ดังต่อไปนี้

ก กระทำการใดๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง หรือ ขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือ เป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

ข การกระทำใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

คำสั่งศาลให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลต้องมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2 การถูกถอนสัญชาติไทยโดยฝ่ายบริหาร แบ่งเป็น 3 กรณีดังนี้

2.1 กรณีหญิงต่างด้าวซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการสมรสตามมาตรา 16 เมื่อปรากฏว่า

(1) การสมรสเป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(2) กระทำการใดๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

รัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(3) กระทำการใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ

ประชาชน

2.2 ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนและมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวตาม

มาตรา 17 อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้เมื่อปรากฏว่า

(1) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกัน
เกินห้าปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นหรือฝึกไปอยู่ใน
สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น

2.3 ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิวรรคสอง

บุคคลประเภทนี้ไม่ได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนเพราะต้องด้วยข้อจำกัดการได้
สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง กล่าวคือบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว
ทั้งในขณะที่เกิดบิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดา หรือมารดาของผู้นั้นเป็น
(1) ผู้ซึ่งได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษ (2) ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่
ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต
ตามมาตรา 7 ทวิวรรคหนึ่ง แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยใช้อำนาจตามมาตรา 7 ทวิวรรค
สอง โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด สั่งให้ได้สัญชาติไทย เมื่อมีพฤติการณ์
อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงและประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมี
อำนาจถอนสัญชาติไทยบุคคลประเภทนี้ได้ตามมาตรา 18

2.4 ผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติตามมาตรา 19

บุคคลประเภทนี้อาจถูกถอนสัญชาติโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
เมื่อปรากฏว่า

(1) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความอันเป็น
เท็จ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าผู้ใช้สัญชาตินั้นยังคงใช้สัญชาติเดิม

(3) กระทำการใดๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์
ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน

(5) ไปอยู่ในต่างประเทศไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี

(6) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยกรณีนี้อาจขยายไปถึงบุตรของผู้ถูกถอนสัญชาติ ในเมื่อบุตรยังไม่
บรรลุนิติภาวะและได้สัญชาติไทยเพราะผู้ถูกถอนสัญชาติซึ่งเป็นบิดาหรือมารดาขอแปลงสัญชาติ

ไทยให้ตามมาตรา 12 วรรคสอง และเมื่อรัฐมนตรีมีคำสั่งแล้วต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบด้วย

ข้อสังเกต

(1) การถอนสัญชาติไทยดังกล่าว ไม่ได้คำนึงถึงว่าผู้ถูกถอนสัญชาติจะเป็นคนไร้สัญชาติหรือจะสามารถใช้สิทธิขั้นพื้นฐานต่อไปอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้หรือไม่ และจะเป็นภาระต่อประเทศไทยและประเทศอื่นหรือไม่

(2) การถอนสัญชาติไทยประเภทที่สองโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการกระทำของผู้ถูกถอนมาเป็นเหตุแห่งการพิจารณาถอนสัญชาติ ยังมีการระบุเหตุที่กว้าง ไม่มีความแน่นอนชัดเจน อันจะเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้แก่ผู้ถูกถอน ดังปรากฏตามข้อความที่ขีดเส้นใต้ไว้ข้างต้น

(3) การถอนสัญชาติไทยที่ผ่านมากกระทำกับบุคคลสัญชาติไทยบางกลุ่ม โดยกรณีส่วนใหญ่ที่ระบุไว้ไม่มีเหตุผลพอจะรับฟังได้ว่าเหตุใดถึงต้องมีการแบ่งแยกคนไทยออกจากกัน ทำให้ขัดต่อหลักความเสมอภาค

2.3 ตัวอย่างการใช้และการตีความกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยโดยศาลไทยกรณีการถูกถอนสัญชาติไทย

2.3.1 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยอมรับว่าการใช้กฎหมายย้อนหลังทำให้บุคคลเสียสัญชาติไทยไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1460/2497

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นบุตรของนายม่วงง่วนคนสัญชาติจีนและนางแอมคนสัญชาติไทยเกิดที่จังหวัดน่าน เป็นคนไทยตามกฎหมายทั้งโดยสัญชาติและดินแดน เมื่ออายุ 5 ปี โจทก์เดินทางไปประเทศจีนกลับมาได้ไปขึ้นทะเบียนเป็นคนต่างด้าวด้วยความเข้าใจผิด บัดนี้โจทก์ปรารถนาจะได้สิทธิและหน้าที่เช่นคนไทย จึงยื่นคำร้องต่อกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วไม่อนุญาต จึงขอให้ศาลพิพากษาว่าโจทก์เป็นคนมีสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495

จำเลยให้การต่อสู้ว่า โจทก์ไม่ได้เกิดในประเทศไทย แต่เกิดที่ประเทศจีน จึงเป็นคนสัญชาติจีน

ศาลชั้นต้นเห็นว่า โจทก์เกิดที่จังหวัดน่าน แต่เมื่อโจทก์ไปรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวแล้วก็ขาดจากสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 มาตรา 5 ซึ่งได้เพิ่มเติมมาตรา 16 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 พิพากษายกฟ้องโจทก์

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 มาตรา 5 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะมิใช่กฎหมายที่มีผลย้อนหลังเป็นการลงโทษบุคคลในทางอาญาหรือลงโทษบุคคลหนักขึ้นกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด แม้โจทก์ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด แต่โจทก์สมัครใจขอรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวยอมขาดสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 มาตรา 5 ซึ่งเพิ่มเติมมาตรา 16 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 ให้เป็นมาตรา 16 ทวิ พระราชบัญญัตินี้บัญญัติให้ใช้บังคับได้ไม่ว่าจะขอรับใบสำคัญประจำตัวก่อนหรือหลังวันใช้พระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ ต่อมามาตราดังกล่าวซึ่งมีเนื้อหาย้อนหลังไปเป็นเหตุให้บุคคลเสียสัญชาติไทยโดยผลของกฎหมายถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499 มาตรา 7

2.3.2 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยอมรับผลบังคับใช้ของประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3120/2528

โจทก์ฟ้องว่าเกิดในราชอาณาจักรไทย บิดาโจทก์มีสัญชาติไทย ส่วนมารดาเป็นคนญวนอพยพ โจทก์ได้สัญชาติไทยตามบิดา โจทก์อายุ 17 ปี บริบูรณ์ไปขอรับบัตรประจำตัวประชาชนกับจำเลยซึ่งเป็นนายทะเบียน แต่จำเลยไม่ยอมทำบัตรประจำตัวประชาชนให้ ขอให้พิพากษาว่าโจทก์มีสัญชาติไทยบังคับให้จำเลยทำบัตรประจำตัวประชาชนให้โจทก์

จำเลยให้การว่าโจทก์ถูกถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แล้ว บิดามารดาโจทก์จดทะเบียนสมรสกันภายหลัง ไม่ทำให้โจทก์ได้สัญชาติไทย โจทก์ไม่มีสิทธิขอให้จำเลยทำบัตรประจำตัวประชาชน

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ขณะโจทก์เกิดบิดามารดาของโจทก์ยังไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน มารดาโจทก์เป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง โจทก์จึงต้องถูกถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ข้อ 1 แม้บิดามารดาโจทก์จะได้จดทะเบียนสมรสกันในภายหลัง มีผลให้โจทก์กลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

1547 ก็ตาม ก็ทำให้โจทก์กลับได้สัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้กับกรณีทั่วไปอีกไม่

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ได้กำหนดเรื่องการถอนสัญชาติไทยและการได้สัญชาติไทยของบุคคลบางประเภทไว้เป็นพิเศษ ยิ่งกว่าการเสียสัญชาติไทย และการกลับคืนสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และในข้อ 3 ของประกาศนั้นยังระบุต่อไปอีกว่า ถ้ามีบทกฎหมายใดขัดหรือแย้งกับประกาศนี้ก็ให้ใช้ประกาศนี้แทนแสดงให้เห็นว่าประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวมีผลบังคับเป็นพิเศษยิ่งกว่าพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยสัญชาติโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะการได้สัญชาติก่อให้เกิดสิทธิบางประการแก่ผู้ได้รับสัญชาติ แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐต่อผู้ได้รับสัญชาติด้วย จึงเป็นอำนาจของรัฐที่จะให้สัญชาติแก่ผู้ใดตามเงื่อนไขที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับนโยบายเหตุการณ์บ้านเมืองและความจำเป็นของแต่ละประเทศ เมื่อปรากฏว่าโจทก์ถูกถอนสัญชาติตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมิได้มีคำสั่งยกเว้นเป็นอย่างอื่น โจทก์ก็ย่อมไม่ได้สัญชาติไทย ด้วยเหตุผลพิเศษตามที่ระบุไว้ในประกาศของคณะปฏิวัตินั้น

หมายเหตุ คำพิพากษากฎีกาฉบับนี้ให้เหตุผลว่าการให้สัญชาติผู้ใดเป็นอำนาจรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ถือว่าเป็นเขตอำนาจภายในของแต่ละรัฐ รัฐอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว แต่กรณีนี้เป็นกรณีที่บุคคลได้สัญชาติไทยแล้วรัฐไม่มีอำนาจโดยปราศจากขอบเขตที่จะทำลายโดยเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญประเทศเสรีประชาธิปไตย

คำพิพากษากฎีกาที่ 6411/2534

โจทก์ฟ้องว่า อาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีประกาศกำหนดเขตควบคุมคนญวนอพยพ ซึ่งเป็นบุคคลที่เข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตให้พักอาศัยอยู่ได้เป็นการชั่วคราวภายในเขตจังหวัดหนองคาย เพื่อรอการส่งกลับไปประเทศเวียดนามตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดเขตควบคุมคนญวนอพยพ ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2527 จำเลยเป็นคนเชื้อชาติและสัญชาติญวน เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต พักอาศัยอยู่ในเขตควบคุมจังหวัดหนองคาย จำเลยไม่ปฏิบัติตามประกาศและคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จำเลยเดินทางออกนอกเขตควบคุมจังหวัดหนองคาย

เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย เป็นการขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368

จำเลยให้การปฏิเสธ

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อหัวหน้าคณะปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้สำเร็จ หัวหน้าคณะปฏิวัติย่อมมีอำนาจออกประกาศหรือคำสั่งอันถือเป็นกฎหมายใช้บังคับแก่ประชาชนได้ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 มิใช่คำสั่งที่มีผลให้บุคคลต้องรับโทษทางอาญา แต่เป็นเรื่องของการให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวก แม้จะมีผลย้อนหลังกระทบถึงสิทธิของจำเลยและประชาชน ก็มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เมื่อจำเลยเกิดในราชอาณาจักรไทยเมื่อปี 2489 โดยมีบิดามารดาเป็นคนญวนอพยพ จำเลยจึงถูกถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว จำเลยมิใช่บุคคลที่มีสัญชาติไทย แต่เป็นคนญวนอพยพซึ่งต้องอยู่ในเขตควบคุมจังหวัดหนองคายตามประกาศและคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จำเลยเดินทางออกนอกเขตจังหวัดโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด จึงเป็นการฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368

2.3.3 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยอมรับผลบังคับใช้ พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 11 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2221/2538

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้โจทก์เกิดในราชอาณาจักรไทย แต่บิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ทั้งในขณะเกิดบิดาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ดังนี้ แม้โจทก์จะไม่ได้ถูกถอนสัญชาติไทย และมีได้ถูกจำกัดมิให้ได้รับสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 แต่โจทก์ก็เป็นผู้ไม่ได้สัญชาติไทย ตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง(3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 5 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 11 บัญญัติว่า บทบัญญัติมาตรา 7 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ให้มีผลใช้บังคับกับผู้ที่เกิดก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับด้วย

หมายเหตุ คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้นอกจากยอมรับผลบังคับใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 11 วรรคหนึ่งแล้ว ยังส่งผลเพิกถอนสิทธิในการมีสัญชาติไทยของบุคคลที่ไม่ได้รับผลกระทบจากประกาศของคณะปฏิวัติฯ ซึ่งศาลฎีกาเคยรับรองสิทธิไว้แล้วตามคำ

พิพากษาฎีกาที่ 468/2524 ทั้งยังยอมรับให้รัฐสภาใช้อำนาจตรากฎหมายบังคับใช้ย้อนหลัง เปลี่ยนแปลงผลของคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นผลร้ายแก่บุคคลได้ด้วย

2.3.4 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่จำกัดขอบเขตผลบังคับใช้ประกาศของคณะ ปฏิวัติฉบับที่ 337

คำพิพากษาฎีกาที่ 468/2524

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ข้อ 1 มีความหมายว่า ให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว ฯลฯ เห็นว่า คำว่า บิดา ดังกล่าวน่าจะหมายถึงบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะเห็นได้ว่า คำว่า บิดา ที่ใช้ในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7,8,14,15,17,21 และ 24 ซึ่งมีความหมายถึงบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายก็ไม่ได้ระบุใช้คำว่า บิดา โดยชอบด้วยกฎหมาย ไว้แต่อย่างใด เว้นแต่กรณีใดประสงค์จะเน้นให้แตกต่างจากบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงจะบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเช่นในมาตรา 18 ที่ระบุว่ามารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นต้น ดังนั้น คำว่าบิดาเป็นคนต่างด้าวตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ข้อ 1 จึงหมายความว่าบิดาที่เป็นคนต่างด้าวจะต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น มิใช่หมายถึงบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วย กรณีของผู้ร้องนี้จึงไม่อยู่ในบังคับถูกถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337

คำพิพากษาฎีกาที่ 989/2533

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ที่ 1 เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของนายจ๋วมและนางวินคนต่างด้าว สัญชาติญวน โจทก์ที่ 1 เกิดในราชอาณาจักรไทย เป็นคนสัญชาติไทย โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของนายไพบูลย์ เฉลิมพร คนสัญชาติไทยกับโจทก์ที่ 1 โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 จึงเป็นคนสัญชาติไทย แต่จำเลยอ้างว่าโจทก์ที่ 1 ถึงที่ 5 เป็นคนต่างด้าว โดยนำชื่อไปลงในทะเบียนบ้านคนญวนอพยพ อันเป็นการกระทำที่โต้แย้งสิทธิของโจทก์ทั้งห้า ขอให้ศาลสั่งให้จำเลยถอนชื่อโจทก์ทั้งห้าออกจากทะเบียนบ้านคนญวนอพยพ และพิพากษาว่าโจทก์ทั้งห้าเป็นคนสัญชาติไทย

จำเลยให้การว่า โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 เป็นบุตรของโจทก์ที่ 1 ซึ่งเป็นคนต่างด้าวสัญชาติญวน ที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองและได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 จึงต้องถูกถอนสัญชาติตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337

ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 เป็นคนสัญชาติไทย ให้ถอนชื่อโจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 ออกจากทะเบียนบ้านคนภูวนอพยพ ยกฟ้องโจทก์ที่ 1

ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า โจทก์ที่ 1 เป็นคนสัญชาติภูวนเกิดในราชอาณาจักรไทย เป็นภรรยาของนายไพบูลย์คนสัญชาติไทย มีบุตรด้วยกัน 4 คน คือโจทก์ที่ 2 ถึงที่ 5 ซึ่งยังเป็นผู้เยาว์ นายไพบูลย์เป็นผู้ดำเนินคดีแทน และคดีระหว่างโจทก์ที่ 1 กับจำเลยยุติตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้ว

ปัญหาที่ว่า โจทก์ที่ 2 จะต้องถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ข้อ 1 หรือไม่ ปัญหานี้แม้ว่านายไพบูลย์คนสัญชาติไทยอยู่กินฉันสามีภรรยา กับโจทก์ที่ 1 คนสัญชาติภูวนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 โดยมีได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย และให้กำเนิดโจทก์ที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2510 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2512 นายไพบูลย์และโจทก์ที่ 1 จึงได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายก็ตาม เห็นว่า โจทก์ที่ 2 ไม่ใช่บุคคลตามข้อ 1(1) (2) และ (3) ตามประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น